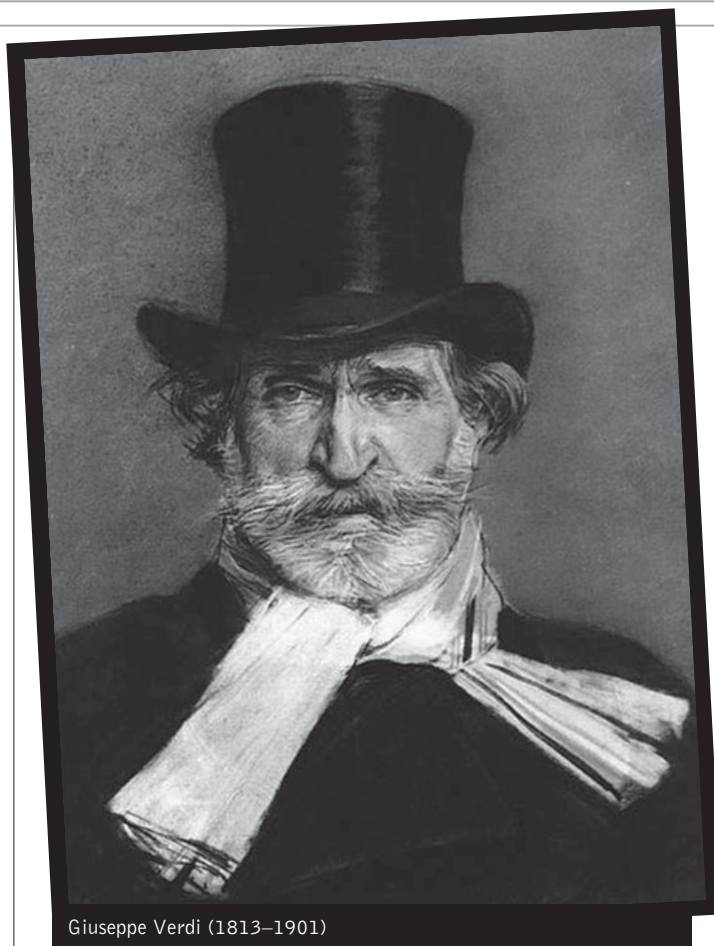

Dvestoletnica Verdijevega rojstva Giuseppe Verdi (1813–1901) je zagotovo nesmrtni italijanski operni ustvarjalec

Operni skladatelj (Le Roncole pri Bussetu/Parmi, 10. oktobra 1813 – Milano, 27. januarja 1901) spada med najbolj pomembne predstavnike italijanske opere v 19. stol. Njegova opera *Nabucco* (1842) je postala glasbena glasnica teženj vseh Italijanov po zedinjenju in tako rekoč italijanska nacionalna opera. Sicer pa je večina njegovih oper polna nenavadne dramatske napetosti, odlične v ritmičnem pogledu in bogate z melodijami. S svojim zadnjim delom, komično opero *Falstaff* (1893) je ustvaril slog, ki povezuje prvine stare opere buffo z novo, subtilno zvočno tehniko. Med šestindvajsetimi Verdijevimi opernimi deli res ne moremo prezreti oper *Macbeth* (1847/65), *Razbojniki* (*I Masnadieri*, 1847), *Luisa Miller* (1849), *Rigoletto* (1851), *Trubadur* (*Il Trovatore*, 1853), *Sicilijanske večernice* (*Les Vespres Siciliennes*, 1855), *Simone Boccanegra* (1857), *Ples v maskah* (*Un ballo in Maschera*, 1859), *Moč usode* (*La Forza del destino*, 1862), *Don Carlos* (1867), *Aida* (1871), *Otello* (1887); *Requiem*, *Te Deuma* (1895), *Stabat mater* (1897), godalnega kvarteta, samospevov itn.

Verdi je že v mladosti pokazal izredno nadarjenost za glasbo, ki jo je začel študirati že zgodaj. Najprej se je šolal v rojstnem Bussetu pri tamkajšnjem organistu Pietru Baistrocchiju. Ta je videl potencial v mladem Verdiju in je (prvi) verjel, da mu bo uspelo v glasbenem svetu. Njegova glasbena izobrazba se je

Giuseppe Verdi (1813–1901)

še dodatno obogatila v jezuitski knjižnici v Bussetu. Glasbene osnove in skladateljstvo mu je podajal na začetku še Ferdinando Provesi, mojster lokalne filharmonije. S podporo trgovca, ljubitelja in poznavalca glasbe Antona Barezzija se je šel potem urit v Milano. Ni bil sprejet na glasbeno akademijo; bil je prestar in premalo nadarjen! V Milanu se je zato krepko razgledal po številnih gledališčih in bil tri leta (zasebni) učenec kontrapunkta pri Vincenzu Lavigniju, čembalistu v gledališču Scala. Verdi je bil v Milanu navzoč v več gledališčih hkrati, da bi spoznal takratno javno in zaodrsko sceno. Ker je bil Milano v Verdijevem času še pod avstrijsko oblastjo, se je razgledal tudi po področju klasične dunajske glasbe. Od tu se je vrnil domov, tam začel (1836) kariero mestnega kapelnika in se poročil z Barezzijevo hčerko Margherito. Njegova vpeljava v aristokracijo milanske družbe in zveze z gledališčem so ga pripeljale do njegove usode – skladateljstva. Namesto da bi se posvetil sakralni glasbi in vodil cerkvene zборе, je ustvarjal skoraj izključno

Verdi (na desni) v družbi z italijanskim skladateljem in književnikom Arrigom Boitom

gledališko glasbo. Kariero opernega skladatelja je začel že čez tri leta (1839) v Milanu, kjer so izvedli njegov prvenec *Ober-to* (najprej kot *Rochester* in kasneje predelana). Že prvi uspeh, tako rekoč skladateljski debi, mu je prinesel nova naročila in mladi glasbenik je podpisal pogodbo za dve novi operni deli. Toda sredi največjega dela pri komični operi *Lažni Stanislav* (*Il finto Stanislao*; 1840) so mu umrli žena in dva otroka. Ni čudno, da je delo propadlo. Ko je že kazalo, da bo popolnoma opustil glasbeno ustvarjanje, se je vztrajnemu milanskemu impresariju milanske Scale Bartolomeu Merelliju posrečilo, da ga je pregovoril za še en poskus. Spoznal je svojo drugo življenjsko sopotnico Giuseppino Strepponi, operno pevko, ki je sodelovala na krstnih predstavah zgodnejših mojstrovih del. Tako je že leta 1842 nastal *Nabucco*, ki pomeni Verdijev pravi prodor v glasbeno gledališče. K velikanskemu uspehu opere je prispeval tudi libreto. Občinstvo je začutilo, da so klici pod-

jarmljenih Hebrejcev proti babilonskim gospodarjem protesti italijanskega ljudstva proti tujcu. Zato se mu je nadvse priljubila himna iz *Nabucca Va, pansiero, sull'ali dorate* (Poletti, *misel, na zlatih krilih*). Do svojega tridesetega leta je bil Verdi že širše poznan in uveljavljen skladatelj. Njegova dela so izvajali v vseh pomembnejših italijanskih opernih hišah. Toda Verdi ni bil nekdo, ki bi pustil svojo slavo in ugled na cedilu, zato je sprejel vsak, še tako težak izziv. V operah *Lombardi v prvi križarski vojni* (*I Lombardi alla prima crociata*, 1843) in *Ernani* (1844) je Verdi znova segel po vsebinah, ki sta mu omogočili izraziti rodoljubna čustva in pokazati izjemne sposobnosti za dramatično oblikovanje. V letih 1844–1850 je napisal nadaljnjih deset oper, med katerimi se odlikujeta le *Macbeth* (1847) in *Luisa Miller* (1849). Prve nove vrhunce je dosegel s trilogijo oper *Rigoletto* (1851), *Trubadur* (1853) in *Traviata* (1853), v katerih je segel globoko v problematiko opernega besedila in pretrgal ustaljeno dotedanjo shematizacijo italijanske operne libretistike. Zdaj je našel pravo pot in ni bilo več mogoče dvomiti, da po pravici zasluži ime enega največjih italijanskih opernih skladateljev. Svojo operno dramaturgijo je Verdi gradil tudi v naslednjem obdobju (do leta 1867), ko so nastale opere *Sicilijanske večernice* (1855), *Simone Boccanegra* (1857), *Ples v maskah* (1859), *Moč usode* (1862) in *Don Carlos* (1867). Kljub izredni zapletenosti nekaterih prejšnjih zgodb je prav v zadnji sestavil najbolj zapleteno doslej. Po vseh teh glasbenih uspehih je bil Verdi izbran celo za podpredsednika italijanske vlade in je na zahtevo italijanskega državnika in grofa Camilla Bensa Cavourja sestavil himno za mednarodno razstavo Universal Exposition v Londonu (1862). Med vsem tem dogajanjem mu je bilo vedno nekako žal zaradi pomanjkanja italijanske narodne zavesti, čemur je pripomogel z *Requiemom Mass* v znak spoštovanja do kolega Gioacchina Rossinija (1792–1868), ki je umrl v času njegovega podpredsednikovanja. V času, ko so se razširile govorice, da nima Verdi več kaj povedati, je dokončal *Aido* (1871), ki ni bila samo nov vrhunec v njegovi ustvarjalnosti, temveč je močno obogatila italijanski in evropski operni oder. Po *Aidi* je pri Verdiju prišlo do zastoja, ki je trajal šestnajst let. V tem času je poleg *Godalnega kvarteta* v e-molu (1873) in krajše cerkvene skladbe nastal veličastni *Requiem* (1869). Nastal je ob smrti italijanskega pesnika in trageda Alessandra Manzzonija (1785–1873), pri katerem si je skladatelj pomagal z že napisanim zadnjim stavkom iz Rossinijevega *Requiem*a (*Mass*). Potem je Verdi znova segel po opernem peresu in svoje delo sklenil v znamenju Shakespearea. Leta 1887 je zložil *Othel-la*, šest let za tem (1893), v svojem osemdesetem letu, pa še *Falstaffa*. Brez dvoma je bil zdaj nazadnje še dodatno obogaten in je dozorel tudi pod Wagnerjevim vplivom. Saj ga je vedno bolj zanimala dramatična glasba, ki stopnjuje dogajanje na odru, kot pa lepa melodija, katere lepota je sama sebi namen.

Verdi je eden izmed najpomembnejših opernih skladateljev glasbene romantike, ki je s svojimi zadnjimi operami uspešno

razvil sodobnejše oblike. Imel je izreden občutek za dramatisacijo in bil je neverjeten melodik. V tem, ne le v opernih kompozicijah, ampak nasploh v glasbi, si Verdi zasluži prostor ob W. A. Mozartu in R. Wagnerju. Njegova tovrstna umetniška dejavnost je bila zelo dolga, saj je trajala dobrih šestdeset let. Hkrati je bil Verdi zadnja velika osebnost v italijanski operi; z njim se končuje rod, ki se je začel s C. Monteverdijem. Dvignjen nad vse časovne in krajevne omejitve je še enkrat rešil več kot tristo let star problem lirične drame – opere. Verdi je bil za to pripravljen vzeti katero koli snov, ki mu je ponujala žive osebe, in ga sploh ni zanimalo, ali podrobnosti v obdelavi vsebine ustrezajo resnici. Ni gradil na junaku, temveč na strasteh, ki so bile v njem in katerih žrtev je bil. Njegovi ljudje so taki kot mi sami – v bistvu šibki in ne poznajo sami sebe, dosledni samo v svojih strasteh, ne pa v dejanjih. Zato Verdijevim ženskam in moškim lahko odvezemo njihovo zunanost, jim slečemo naškrobljene ovratnike iz 16. stol., egiptovske tunike, beneške oklepe in ciganske cunje, pa bo še vedno ostala Rigolettova patetična nemoč, Aidina neomajna ljubezen, Jagova peklenska zvitost, Othellova uničujoča, nespametna ljubosumnost in Azucenina na pol blazna maščevalnost. Te trajne človeške lastnosti nam je dal Verdi v svoji glasbi, v operi, ki pomeni bistvo lirične drame:

prenos človeških čustev in literarne skice v čisto glasbo. Verdi je zdaj zavestno risal značaje svojih oseb in se zato ni bal uničevati ustaljenih pravil. V teh mojstrovinah glasbene umetnosti, v tragediji in komediji ljubezni, je do vrhunca izpopolnil prvine italijanske opere in jih izčistil v kristalno jasne oblike. Poleg romantičnosti in fantastičnosti zgodb in poleg drugih značilnosti, ki odlikujejo Verdijeva dela, je bilo za italijansko opero popolnoma novo njegovo prizadevanje, da besede in verze ne le glasovno, temveč tudi vsebinsko poveže z glasbo. Verdijeva obdelava besedila kaže, da se je popolnoma približal gledališču pozne romantike, ko je vladalo mnenje, da je idealno, če je en sam človek pesnik in skladatelj. Nekaj popolnoma novega za italijansko opero je bila tudi Verdijeva zahteva, naj pri ustvarjanju glasbeno scenskega dela sodeluje tudi scenograf, kar je občutno izboljšalo enovitost umetniške realizacije.

Verdi je kot pravi ljudski umetnik svoje skladateljsko delovanje v Italiji povezal z naprednimi tokovi in številne njegove opere so, zlasti v zgodnejšem obdobju, postale celo pomembno politično sredstvo. Po naključju njegov priimek sestavljajo začetnice besede Vittorio Emanuele, Re d'Italia, in klic *Eviva VERDI* je bil obenem tudi bojni klic.

Verdi na nekdanjem italijanskem bankovcu za 1.000 lir